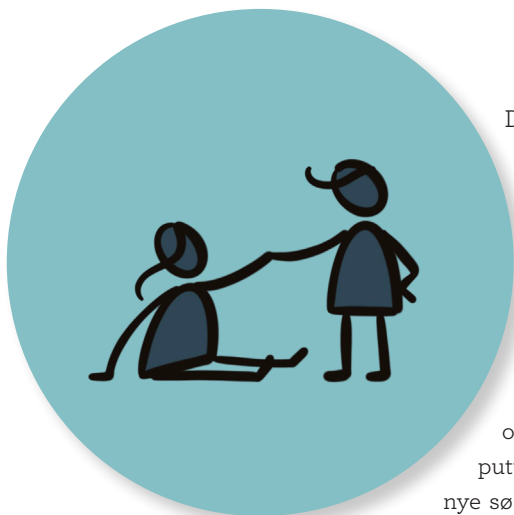

Styrk legefagligheden via Legepaletten

Legepaletten er helt enkelt en oversigt over forskellige legetyper og børnenes legekompeter. Læs her en introduktion og flere konkrete eksempler på brugen og på at få legen bredt ud og favne bredt

Det er formiddag i børnehuset Livstræet i Odense. Nogle børn leger, at de er gravide. Flere af dem skal snart være storebror eller storesøster, hvad de er meget optaget af. De har selv fundet på legen og har spurgt, om de må låne bolde til at putte ind på maven. – Da de nye søskende er kommet til verden, opstår der et behov for dukkeleg:

Amme og omsorg for babyer. – Sådan skifter legene konstant og i Børnehuset er der kommet ekstra fokus på leg, efter at de har igangsat et større projekt med leg som omdrejningspunkt. Det pædagogiske personale er blevet endnu mere opmærksomme på at støtte børnenes egne lege og udviklingen af deres legekompeter.

Og dette er ikke mindst sket via anvendelsen af modellen 'Legepaletten'.

Legepaletten – et pædagogisk redskab med seks forskellige legetyper

Legepaletten er en model, der visuelt samler seks forskellige legetyper. Materialet er udformet som plakater der formidler, hvordan legetyper tilsammen kan udgøre både et fundament og et refleksionsværktøj i arbejdet med at skabe bedre betingelser for den alsidige leg.¹

Det er et praksisorienteret materiale, der giver oversigt over de enkelte legetyper og børnenes legekompeter samt inspiration til handlinger for personalet i praksis. Legetyperne er et koncentrat af flere teorier og forskningsbaserede kategoriseringer af leg² og de består af følgende legetyper:

¹ Den er udviklet af de Kit Nørgaard og med visuel facilitator Marie Dahl

² Broström, 2002; Winther-Lindqvist & Svinth, 2019; Skovbjerg, 2016; Steenholdt, 2007

De seks legetyper:

- Undersøgende og udforskende leg
- Rolleleg
- Fantasileg
- Konstruktionsleg
- Fysisk leg/tumleleg
- Regelleg

Modellen bygger på den grundtese, at når børn har viden og færdigheder til at lege alsidigt, med mange legetyper aktiveret, giver dette dem flere muligheder for at være legende, bedre adgang til flere (lege) fællesskaber og bedre betingelser for at lære og udvikle sig både kropsligt, socialt, kognitivt og sprogligt.

I hver legetype er der nemlig *forskellige* måder at være på og at udtrykke sig i legen, samt særlige sproghandlinger og stemninger. Nogle lege fungerer bedst alene, hvorimod andre leges fungerer bedst i samspil. Ofte vil børn veksle mellem legetyperne og lege flere legetyper samtidig. Et godt eksempel er børn, der leger med Lego. Nogle børn *bygger* mest (Konstruktionsleg), andre *leger* mest med det, de har bygget (Fantasileg) - og nogle både bygger og leger. Hvis et barn der bygger meget får rakt nogle figurer, for eksempel nogle Lego mænd- eller dyr, kan dette være en invitation til at bringe fantasilegen mere ind i konstruktionslegen og hermed udvide legens potentiale, fordi andre børn dermed ofte kommer indenfor radaren.

Legepaletten beskriver i et enkelt fagligt sprog netop, hvilke kompetencer de forskellige lege kræver, hvilke styrker, og hvordan man som pædagog kan understøtte udviklingen af dem. Tager man eksem-

pelvis konstruktionslegen, altså de lege hvor man bygger noget, er det primært legekompeterencer som at opfinde, bygge, kunne tænke konkret og abstrakt, der er i spil. En leg af denne type, i det mindste set over tid, bør ideelt komme 'rundt om' flere kompetencer og stemninger. Og ikke mindst skal den jo også være sjov og spændende!

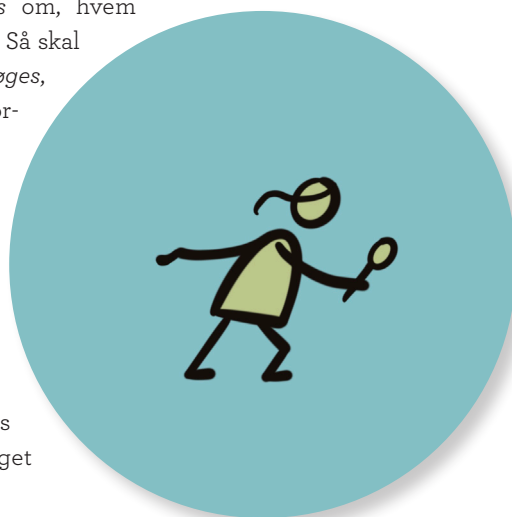
Hvis barnet for eksempel skal bygge en hule, får det først og fremmest en god *oplevelse for sig selv* samt *et udviklende samvær* med andre børn og voksne. Derudover får det både *erfaringer med forskellige materialer*, altså noget om betingelser for konstruktion, samt *matematisk flere indtryk af rummelighed*. Når barnet mærker på forskellige materialer eller skubber tunge ting for at kunne bygge hulen og "fixe" den, kræver dette ofte *finmotorik*. Samtidig kan ord og begreber som 'bygge', 'sætte sammen', 'lægge ovenpå' og materialeord som 'tæppe', 'stol', 'grene', 'kviste', 'indgang', alt efter hvad det er, de bygger på, også bidrage til en *sproglig udvikling*.

Hvis børnene leger rollelege, er der i mere koncentreret form langt mere *sproglige og sociale kompetencer* på spil: Først skal der *forhandles* om, hvem der har hvilke roller. Så skal *positionerne undersøges*, hvem er hvem i forhold til hinanden, og hvad forventes den *rolle* at gøre. Så skal *fantasien i spil* for at udvikle legen. *Samspillet* mellem de legende er ofte dynamisk og ændrer sig undervejs og kræver ret meget *social forståelse*.³

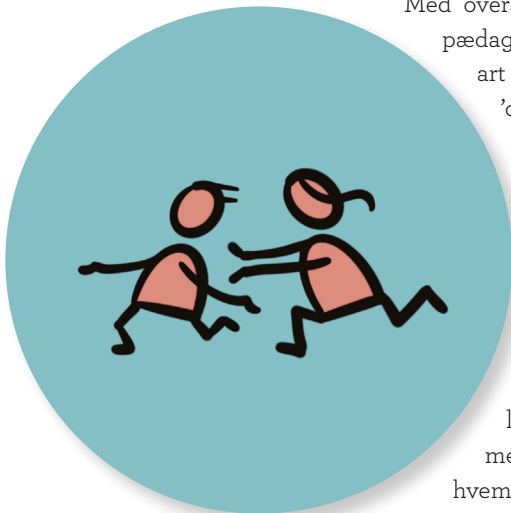

Af Kit Nørgaard, legekonsulent og forfatter og lektor og Karen Stine Egelund, Playfull Learning Praxis kons., Center for Pædagogik på Professionshøjskolen Absalon

Illustrationer: Marie Dahl

³ Også forældrene er utroligt glade for at blive introduceret til sådanne eksempler og får pludselig et langt bedre indtryk af, hvor meget der egentlig er på spil i børns leg.

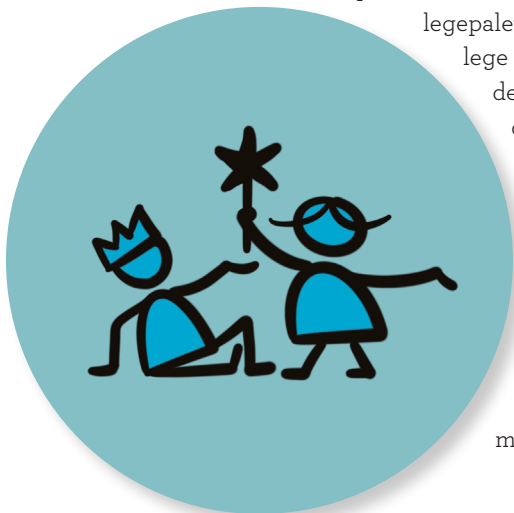

Med oversigten om legetyperne har pædagogerne, kan man sige, en art 'huskeliste', en 'oversigt', en 'dagsorden' for deres planlægning og kan bedre udvide legen fra kun én legetype til flere. Det kunne være en huleleg, hvor det først handler om at bygge hulen med de kompetencer, dét kræver. Herefter er det oplagt at lege videre i hulen, måske med hjælp til at finde på, hvem der bor i hulen. Nu bevæger legen sig måske over i en rolleleg, hvor helt andre kompetencer kommer i spil, som er langt mere sproglige og sociale: at skabe fortællinger, forhandle, indgå i samspil med andre i legen, eller forstå og undersøge forskellige relationer. Også i en evaluering af forløb kan en sådan afdækning være meget givende.

I alt dette er samarbejdet med forældrene meget oplagt og kan gøres konkret!

Forældrene er også med - To eksempler:

Eks. 1. I Børnehuset Livstræet har de igangsat et større projekt med leg og forældrene er inviteret med. Pædagogerne har sat sig ind i forståelsen af de seks legetyper og på skift formidler de først ud fra legepaletten de forskellige lege til forældrene, som derefter bliver opfordret til også at være nysgerrige på, hvilke legetyper deres barn mest leger hjemme. Endvidere er forældre og personale i fællesskab optaget af, hvordan man - uden at styre

børnenes leg. Kan skabe muligheder for, at flere legekompetencer og mere alsidig leg udvikler sig. Lederen, Rikke, fortæller, at de valgte legepaletten, fordi den let kan kobles til praksis. Samarbejdet i personalegruppen har medvirket til et fælles sprog om leg - og forældrene er blevet opmærksomme på, at leg ikke bare er leg.

Eks. 2. I Børnehuset Bellinge bruger de Legepaletten til at sætte mere fokus på legen. Lederen, Gry, beretter, at de via arbejdet med Legepaletten har et bedre overblik over, hvordan de forskellige legetyper komplimenterer hinanden. Et lille eksempel: Et par drenge var spontant begyndte at bygge et fly ud af nogle store papkasser, der var tilovers fra levering af en sofa. Legen udviklede sig fra en konstruktionsleg til en større fantasi- og rolleleg, hvor

hele stuen blev involveret i en flyrejse til Mallorca. En pædagog bidrog med en digital kulisse via en projektor med et billede af skyer, der blev produceret pas og boardingkort og opsat stolerækker til alle passagerer. Legen optog børnegruppen det meste af dagen og udviklede hele tiden på den, ikke mindst fordi pædagogerne var opmærksom på at støtte de kombinerede legetyper, tid og plads til rejsen.

Personalet gennemgår og bearbejder de enkelte legetyper

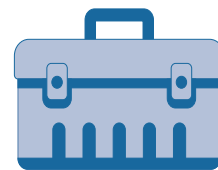
Både i Børnehuset Bellinge og i Børnehuset Livstræet vil der fremover til hvert personalemøde være én legetype på dagsordenen, med det formål at styrke en systematisk tilgang til udvikling af praksis. Medarbejderne vil samtale om de legekompetencer, hver leg kræver, og hvilke roller de selv har med involvering i legen.

Derudover afprøver de Legepaletten som evalueringsredskab, for eksempel via observation af de legetyper der er i spil eller netop *ikke* er i spil. Arbejdsprocessen med legetyperne udvikler således medarbejderne legefaglighed – herunder at de får et fælles og nuanceret sprog for leg samt evnen til at skabe bedre betingelser for alsidig leg.

Hver dag understøtter og igangsætter det pædagogisk personale leg med masser af magi og deltagelsesmuligheder. Legepaletten kan kvalificere til at udvikle legepraksis i en travl hverdag. Med ledelsesopbakning kan der igangsættes kompetenceudvikling, faglig refleksion, organisering og indretning af læringsmiljøer inde og ude, med alsidig leg som rettesnor.

Denne korte artikel er tænkt som et springbræt til alle, der ønsker at blive styrket i deres tilgang til leg på meningskabende måder og afrundes derfor med en kort forslag til, hvordan man eventuelt kan komme i gang:

1. **Arbejd med legen.** Undersøg hvornår og hvordan I selv er legende. Husk at legen også skal have lov til ikke at lade sig styre. Gennemgå forskellige legetyper og diskuter hvordan I selv understøtter legetyperne. Se på de fysiske rammer og hvordan de inviterer til forskellig leg.
2. **Hæng legepaletten synligt i praksis og forhold jer løbende til den.** Eller hvorfor ikke udvikle egne plakater i medarbejdergruppen og skriv spørgsmål der sætter refleksion og samtale i gang. Dét medvirker til at styrke det fælles faglige sprog for leg samt giver en øget bevidsthed om egen faglighed.
3. **Observer systematisk de forskellige legetyper over en periode.** Brug knappenåle eller tuschmarkeringer til nemt at registrere hvilke legetyper der er i spil hos jer, hos et barn, en gruppe børn, i ude/indemiljøet. Diskuter jeres fund og læg en strategi for at skabe endnu bedre betingelser for den alsidige leg.

Værktøjskassen

Korte spørgsmål til refleksion:

1. Kortlæg i stikord institutionens lege indenfor og udenfor. Hvor blomstrer legen mest/mindst?
2. Kortlæg de legetyper der ses mest – er der lege, legemiljøer eller faglighed som skal styrkes?
3. Hvordan understøtter I bedst udvikling af børnenes legekompetence, så det enkelte barn kan deltage i alle legetyper og deltage i forskellige børnefællesskaber?

Referencer

- Broström, S. (2002). Børns lærerige leg. Psyke & Logos, (23), 451-469
- Winther-Lindqvist, D. og Lone Svinth, L. (2019). Leg i daginstitutioner. (03), DPU, Aarhus Universitet, Nationalt Center for Skoleforskning, Aarhus Universitetsforlag
- Skovbjerg, H. M. (2016). Perspektiver på leg. Aarhus. Turbine Akademisk.
- Steenhold, J. M. (Red.) (2007). Legetyper. Danmarks Mindste Forlag
- Togsverd, L. (2020). Pædagogers faglighed – en vidensopsamling. BUPL